ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

УКРАЇНСЬКА МОВА І НАЦІЯ

Випуск 9

Хмельницький - 2017

УДК 811
ББК 81.2Укр
З 41

З 41 Українська мова і нація : зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. – Хмельницький : Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2017. – Вип. 9. – 106 с.

У збірнику наукових праць «Українська мова і нація» вміщено тези, статті науковців, в яких розкрито широке коло мовних проблем: цивілізаційно-культурний розвиток України в контексті сучасних глобалізаційних процесів; українська мова в сучасному інформаційному просторі; нормативно-правові документи щодо мовної політики в Україні на сучасному етапі; державна мовна політика в галузі освіти України; мовне середовище учнівської та студентської молоді: виклики сучасності та ін.

Адресовано широкому колу читачів, причетних до вивчення сучасної мовної ситуації в Україні: учням, студентам, аспірантам, викладачам, науковцям.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Білий Л. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Хмельницького інституту МАУП (головний редактор); **Парандій В. О.**, кандидат історичних наук, доцент, директор Хмельницького економіко-правового коледжу МАУП; **Діденко З.О.,** голова Хмельницького міського Товариства української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта»; **Дубініна К.А.,** кандидат філологічних наук; **Кабачинська С.І.,** заслужений журналіст України; **Костенко Д.В.,** вчитель іноземної мови, доктор філософії в галузі державного управління; **Кульбовський М.М.,** письменник, журналіст, член НСЖУ, МСПУ, міської спілки «Поділля», лауреат премії ім. Т. Шевченка; **Матвіюк К.І.,** голова Ради козацьких старійшин Хмельниччини, дисидент; **Мельник Р.М.**, кандидат філологічних наук, доцент; **Микитишин В.О.** – кандидат історичних наук; **Никитюк С.І.,** філолог; **Савчук Л.О.,** кандидат педагогічних наук, доцент; **Трембіцький А.М.,** кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **Олійник В. В.,** кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Рева Л. Г., кандидат філологічних наук, член-кореспондент Академії наук вищої освіти України, член Національної Спілки краєзнавців України.

Петрушенко О. О., кандидат філологічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту Міжрегіональної академії управління персоналом
(протокол № 9 від 30 жовтня 2017 р.)

© Хмельницький інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2017

ЗМІСТ

Білий Л. Г.
ВСТУПНЕ СЛОВО…….. 6

Авсієвич А. В.
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ КОНТРАКТАХ…….. 8

Дацюк О. А.
УКРАЇНСЬКИЙ МОЛИТОВНИК: ОДВІЧНІ СЕНСИ І СУЧАСНІ
ФОРМИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УПОРЯДНИКА –
ПРОТ. АНДРІЯ ДУДЧЕНКА)…… 13

Бобрівник Т. А., Королевська О. Д.
БАГАТСТВО ТА КРАСА РІДНОЇ МОВИ…… 18

Григоренко О. П.
МОВНЕ ПИТАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ
РАДЯНСЬКОЇ ТОТАЛІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ
(1950–1980-ТІ РОКИ)…….. 21

Дияк Л. А., Олійник В. В.
МОВА ЯК ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ……... 38

Калинюк Н. В.
ЛІНГВОЕСТЕТИЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПОЕТИЧНА МОВА:
ЕТАПИ ТА ПАРАМЕТРИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ…….. 41

Костенко Д. В., Дяченко І. О.
УКРАЇНСЬКА МОВА – НАЦІОНАЛЬНА МОВА
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ…… 49

Матвіюк К. І.
МОВА ЯК ЗНАРЯДДЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ…….. 53

А. В. Авсієвич,
старший викладач, PhD
(м. Хмельницький)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ КОНТРАКТАХ

Питання перекладу юридичної термінології входить до кола найскладніших питань у галузі лінгвістики, тому що термінологічні одиниці відносяться до лексики, яка розвивається швидкими темпами, користується попитом у фахівців різних сфер, у тому числі й у міжнародно-правовому дискурсі, та через це потребує особливої уваги. Втім, у процесі перекладу юридичної термінології виникають певні труднощі, адже адекватний переклад є неможливим без додаткових знань, пов'язаних з походженням, класифікацією, функціонуванням та особливостями перекладу саме юридичних термінів. Тема є актуальною з огляду на потребу української мови у модернізації своєї лексики з метою пристосування до тієї чи іншої галузі у зв'язку з розширенням сфери свого застосування [1, с. 75].

Мета статті полягає у дослідженні особливостей перекладу юридичної термінолексики з англійської мови на українську у текстах багатомовних контрактів.

До підписання зовнішньоекономічного договору (контракту) сторонам необхідно вирішити ще низку питань. У зв'язку з наявністю іншомовних текстів потребує уваги питання про автентичність багатомовних текстів зовнішньоекономічних договорів (контрактів) та їхньої юридичної сили. Автентичність правового документа, яким є зовнішньоекономічний договір (контракт) – це насамперед «достовірність, відповідність тексту правового документа оригіналові» [4, с. 22].

На практиці часто виникають спірні питання стосовно тлумачення положень зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Проблема тлумачення у випадку з багатомовними текстами договорів (контрактів) має свої особливості. Навіть ідеальний за формою переклад (на стадії підготовки й укладення договору) не завжди усуває розбіжності, неясності, неточності тощо, які можуть випливати з положень багатомовних зовнішньоекономічних договорів (контрактів) [2, с. 1].

Юридична термінологічна лексика посідає важливе місце у словниковому складі української літературної мови, оскільки є

показником рівня розвитку в суспільстві наукової мови, а отже, і науки загалом. Досконаліть, багатство та стабільність юридичної термінолексики свідчать про науковий прогрес у правовій сфері, а також про можливості конкретної мови виражати нові правничі поняття й ідеї.

Система юридичних термінів становить сукупність взаємопов'язаних елементів, які створюють стійку єдність і цілісність. Юридичний термін повинен:1) відповідати правилам і нормам певної мови;2) повинен бути систематичним; 3) мати дефінітивність, тобто зіставлятись з чітким окремим визначенням, яке орієнтує на відповідне поняття; 4) бути відносно незалежним від контексту; 5) бути точним; 6) бути коротким, хоча дана вимога нерідко суперечить вимозі точності, тобто повноти терміна; 7) бути однозначним; 8) бути експресивно нейтральним; 10) бути милозвучним [3, с. 38].

Головним прийомом перекладу юридичних термінів у англо-українських текстах контрактів є переклад за допомогою термінологічного еквівалента. Еквівалент – сталий лексичний відповідник, який повністю співпадає зі значенням іншомовного слова-терміна. Юридичні терміни, які мають еквіваленти в рідній мові, слугують опорними пунктами у тексті контракту, від них залежить розкриття значень інших слів. Як вихідний пункт аналізу використовуються одиниці вихідної мови, для яких відшукуються відповідники у мові перекладу. Еквівалентні одиниці поділяються на одноеквівалентні (тобто, такі, що мають тільки один перекладний відповідник, наприклад: customer – замовник, buyer – покупець, contractor – підрядник, supplier – постачальник, copyright – авторське право), та багатоеквівалентні, тобто такі, що мають два або більше перекладних відповідників: remuneration – винагорода, компенсація, оплата, заробітна плата; procedure – процедура, порядок дій, судочинство, процес, процесуальні норми, метод [1, с. 77].

З точки зору практики, у процесі перекладу контрактів доцільно розрізняти випадки, коли варіантні відповідники слова подано в словнику та коли вони в словниках відсутні частково або повністю. У першому випадку перекладач вирішує завдання вибору одного адекватного в даному контексті варіантного відповідника слова оригінала із кількох, поданих в словнику. Ще одним способом перекладу юридичної термінології у контрактах є транскодування, при якому звукова та/або графічна форма слова вихідної мови повністю або частково передається засобами абетки мови перекладу

[5, с. 232]: beneficiary – бенефіціар, jurisdiction – юрисдикція, defacto – де факто, subrogation – суброгація. При транскодуванні юридичних термінів, як можна побачити, літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина (такому випадку говорять про адаптивне транскодування). Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання у вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми. Зокрема, у багатомовних контрактах це досить часто застосовується у випадку передачі власних імен. Юридичні терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – калькуванню – передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу: guaranteeagreement – гарантійна угода, currentdebt – поточний борг, multipleaccredit – множинне акредитування, stampduty – гербовий збір, competitiveadvantage – конкурентна перевага. У цих прикладах українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів [1, с. 78].

Питання перекладу юридичних термінологічних одиниць викликає численні труднощі, адже сам процес передбачає розуміння аспектів міжнародно-правової сфери, які часто вимагають тлумачень контексту висловлювань та навіть окремих термінів, використаних у контрактах. Переклад правничих термінів із текстів багатомовних контрактів відбувається наступними способами: підбором термінологічного еквівалента, транскодуванням, калькуванням. Варто зазначити, що питання перекладу юридичних термінологічних одиниць є досить серйозним, адже кожний новий термін, запроваджений у правову терміносистему, має бути вдалим, він повинен гармонійно вписатися у дану терміносистему, бути евфонічним, здатним утворювати деривати тощо.

Правильний переклад юридичних термінів – складний процес, незважаючи на те, що їм притаманні семантична ясність та незалежність у використанні. Під труднощами перекладу ми розуміємо наявність юридичних термінологічних одиниць, які ще не мають аналогів у цільовій мові, або ж налічують кілька подібних значень чи принаймні один еквівалент, але сумнівної адекватності, число яких постійно зростає із розвитком міжнародних контактів та процесом глобалізації. Основною проблемою при перекладі юридичних термінів і термінологічних словосполучень є їхня

багатозначність у межах не тількирізних галузей права, але й всередині тексту одного контракту.

У процесі перекладу юридичних термінів варто слідувати наступним етапам: 1) проаналізувати смислову структуру терміна і згідно з контекстом даного контракту виявити значення іноземного терміна; 2) уточнити об'єм та зміст поняття, котре виражається іноземнимтерміном у даному контексті; 3) підібрати (чи побудувати) еквівалентний український термін; 4) уточнити об'єм та конотативний зміст поняття українського терміну та порівняти їх з об'ємом та змістом поняття, вираженого іноземним терміном; 5) у випадку необхідності ввести доповнення чи зовсім замінити знайдений термін іншим, домогтись того, щоб поняття, виражене іноземним терміном, було передано у українському тексті адекватно: 6) закінчити переклад контракту, а потім перевірити, чи немає в перекладі суттєвих суперечностей, що може означати неправильне трактування суті юридичного терміна [1, с. 79].

Таким чином, терміни є одиницями мовного і професійного знання, що забезпечують ефективність міжкультурної комунікації, тому найбільшу практичну значущість при перекладі контрактів має еквівалентне переведення юридичної термінології. Іноземні елементи треба переносити лише тоді, коли у мові-реципієнті неможливо передати коротко та чітко відповідний термін засобами рідної мови. Ми вважаємо, що адекватність терміну в конкретній мовній ситуації залишається основною вимогою правничої термінології, адже юридичний термін, перебуваючи поза контекстом контракту, у типовому чи нетиповому контексті, зможе виконувати свої функції лише за умови, що буде відома його належність до юридичної терміносистеми.

Список використаних джерел та літератури:

1. Антонюк Н. М. Англо-український переклад юридичноїтермінології у багатомовних контрактах / Н. М. Антонюк, І. В. Шкурик // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – № 3(28). – С. 75-79.

2. Бігун В. С. Мовно-правничі аспекти зовнішньоекономічних договорів (контрактів) [Електронний ресурс] / В. С. Бігун. – Режим доступу: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1553 (10.05.2012). – Назва з титул. екрану.

3. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : підруч. для студ. вищих навч. закладів / Т.Р. Кияк, О.Д. Огуй, А.М. Науменко. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – 592 с.

4. Юридична енциклопедія : в 6-ти т. / [редкол: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 1. – 1998. – 621 с.

5. Schmitz D. 301 LegalForms, Letters&Agreements – London : LawpackPublishing, 2005. – 408 p.